

Művészet

SZOMORY DEZSŐ: *Zene és ének hangjainál*

Szomory Dezső *Zene és ének hangjainál* című, zenei kritikáiból összegyűjtött műve nagyon formás, stílusos, kézre álló kiadványa a Múlt és Jövő Kiadónak.

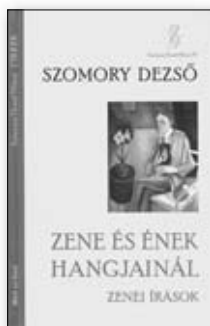
Szomory talán méltatlanul, talán nem annyira méltatlanul (ezt most nem tisztünk eldönteni), de nem közkézen forgó író. Pedig „szavai, pianissimo- és fortissimo-i leginkább a muzsika hullámaira emlékeztetnek. Írásmodora egyenesen lisztferenci” – vallotta róla Kosztolányi Dezső. Aki jártasak a komolyzenében, biztosan tudják, milyen kötelék fűzte Szomoryt ehhez a művészeti ághoz. Két évet végzett a Zeneakadémia zeneszerzés tanszakán, és kapcsolata a műfajjal élete végéig megmaradt. Olyannyira, hogy 64 évesen elkezdett koncertekről, előadásokról beszámolókat, kritikákat írni, a következő jelmonddal: „Ezentúl írni fogok az Operáról és koncertekről barátaimnak és jóakaróimnak.” Az írárok a Színházi Élet folyóirat hasábjain jelentek meg, s 2009-ben könyv formájában is napvilágot láttak, köszönhetően az író másodunokaöccsének, Szomor

mory Györgynek, aki a kötetet összeállította és sajtó alá rendezte.

Az 1933 és 1937 közötti időszakban született kritikák más stílusúak, mint napjaink komolyzenei kritikái. Más stílusúak, hiszen Szomory mégiscsak író volt. Hoszszú, olykor versebe illő zeneiségű mondatai („olyan pianókat hallottam tőlük a Mozartban [...], mint amilyen egy lilium lehelete lehetne. Egy tubarózsa sóhaja a szárán”; „Basilides Mária Schubert-estje [...] valóságos zengő szüretje a művésznek lelkének”) egyértelműen éreztetik az irodalmi vénát. Nincs is ezzel semmi baj. Amennyiben nem egyszerre akarunk végigfutni a könyvön. Mert ha így tennénk, akkor azt mondanám, hogy egy lé-

legzetre sok ez a stílus. De miért is akarnánk gyorsan végezni vele? Ez a könyv egy-egy estére szóló zenei barangolás. Ha így indulunk neki, akkor hű képet kapunk a kor etalonjairól, valamint azokról, akiket Szomory szeretett vagy éppen nem szere-

tett, szívesen hallgatott vagy csak kötelességből ült végig. A korabeli művek, koncertek hangulatából ízelhetünk meg valamit Szomory közvetítésével, és ez nem csekély eredmény.

Olykor kicsit túlzottnak is érzem a kritikusai lelkesedést, de bocsássuk meg ezt egy írónak. Az már inkább zavaró, hogy a fejezetek végén – vagyis egy-egy kritikai szám után – jegyzeteket találunk. Nem ezzel van a baj. A nehézség inkább a szöveg folyamatainak megszakításából fakad. Időbe telik, mire leszokunk arról, hogy a szövegben számjelezett név után azonnal a jegyzetekhez ugorjunk, ahol magáról az említett művészről tudhatunk meg – egyébként érdekes – információkat. Ésszerűbb lett volna az oldal alján szerepeltetni ezeket a magyarázó sorokat, hogy ne töltsünk időt az oda-vissza lapozgatással. Ettől az apróságtól eltekintve szórakoztató olvasmányt kapunk, képekkel színesítve (például Fischer Annie-ről, a már említett Basilides Máriáról, a Waldbauer-Kerpely vonósnyegyesről vagy Réthy Eszterről), és életteli beszámolókat, melyek néha túlfűtöttek, néha negatívak, mondhatni bántóan kemények, de mindenképpen hozzájárulnak a 20. századi klasszikus zene alakjainak megismeréséhez, hangulatának átéréséhez. Ezért mindenképpen hálásak lehetünk Szomory Dezsőnek.

GERGELY NOÉMI

(Múlt és Jövő Kiadó, Budapest, 2009, 492 oldal, 3200 Ft)

Csáji Attila: *Billenő idő*

Folyóiratokban megjelent értekezéseinek, beszélgetéseinek és egyéb művészeti írásainak válogatását tette közzé Csáji Attila, a rendkívül sokoldalú képzőművész és máig aktív művészeti szervező. A kötet azonban sokkal több, mint szokványos szöveggyűjtemény: impozáns album, amelynek nehéz lenne meghatározni a műfaját. Inkább határeseket képez, rendeltetése ugyanis több irányú. Képanyagának felépítése és súlya felér egy monográfiáéval, és az alkotó munkásságát a kezdetektől a jelenkorig terjedően mutatja be. A sajátjain kívül azonban egyetlen külső szerzői írást sem tartalmaz (a Körmendi Galéria 1997-ben jelentett meg ilyen jellegű kötetet Csájiról, jeles művészettörténészeink tollából); sajátos, meglehetősen ritka önértelmezés, önkép-felépítés, amelynek indokoltságát leginkább az magyarázza, hogy Csáji fényművészete – a lézer képi lehetőségeinek kutatása – túlságosan egyedi és különleges jelensége a kortárs magyar művészetnek.

Csáji lézertechnológián nyugvó alkotói törekvése máig társtalan; a művészetnek ezt a ritka ágát lényegében ő honosította meg Magyarországon a hetvenes évek közepén, amikor még kizárólag festőként volt ismert. Jellemző, hogy legközelebbi munkatársa az elmúlt három év-